

**O'ZBEK XALQI MA'NAVIY HAYOTIDA DINIY URF-ODATLAR,
MAROSIMLAR VA ATAMALARNING NOMOYON BO'LISHINING
O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI**

Usmonova Zulfiya

Termiz muhandislik-texnologiya instituti

Energetika va konchilik ishi fakulteti tyutori

Annotatsiya: O'zbek xalqining o'ziga xosligini belgilab beruvchi o'ziga yarasha urf-odatlar, marosimlari, bayramlari va ko'plab marosimlari mavjud, bunday marosimlar o'zbekning o'zligini belgilovchi asosiy xususiyatlar hisoblanadi. Maqolada o'zbek xalqi urf-odatlar va marosimlari, sheriy vaznlari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Hadis, hunarmandchilik, xalq og'zaki ijodi, roman, rassomchilik, Avesto, Lazgi, raqs ansambli

Аннотация: У узбекского народа есть свои обычаи, обряды, праздники и множество обрядов, определяющих самобытность узбекского народа, такие обряды являются основными характеристиками, определяющими самобытность узбекского народа. В статье представлены сведения об обычаях и обрядах узбекского народа, их вес.

Ключевые слова: хадисы, ремесла, фольклор, роман, живопись, Авеста, лазги, танцевальный ансамбль.

Abstract: The Uzbek people have their own customs, ceremonies, holidays and many ceremonies that determine the uniqueness of the Uzbek people, such ceremonies are the main characteristics that determine the identity of the Uzbek people. The article provides information about the customs and ceremonies of the Uzbek people, and their weight.

Keywords: Hadith, crafts, folklore, novel, painting, Avesta, Lazgi, dance ensemble. O'tgan asrning 70-yillari oxirida o'zbek yozuvchisi Uchqun Nazarov o'zbek jamiyati, o'zbek xalqining kundalik hayoti, uning mentaliteti, odob-axloqi to'g'risida uni dunyoga mashhur qilgan romanini yozdi. Tarjimon Ingeborg Baldauf tomonidan roman nemis tiliga mahorat bilan tarjima qilingan. "Chayon yili" nemis tiliga "axloqiy rasm", ba'zan "Chayon yili" deb tarjima qilingan. Ushbu roman nafaqat kundalik hayotni, balki o'zbek xalqining tarixini ham tasvirlab berganligi sababli, biz nemis tilidagi tarjimasini asl nusxasi bilan taqqoslab, tahlil qilishga harakat qildik. Romanda topilgan 600 dan ortiq so'z va iboralar bizning ishimizning

mavzusidir. O'zbekiston xalqlari madaniyati va urf-odatlarining paydo bo'lishi miloddan avvalgi 2-asr oxirlaridan boshlangan Buyuk Ipak yo'li bilan chambarchas bog'liqdir. "Ipak yo'li" atamasi nemis olimi Ferdinand Frayherr fon Rixtofen tomonidan 1877 yilda o'zining "Xitoy" nomli klassik asarida kiritilgan va olimlar orasida o'rnatilgan. Bu mutlaqo oqlanadi, chunki boshqa bir nemis olimi Albert Herrmann ta'kidlaganidek, aynan ipak eng muhim tovar bo'lib, miloddan avvalgi 2-asr oxirida G'arb va Sharqda ikki xil dunyoni bir-biriga ma'lum qildi. Aynan O'zbekistonning Ipak yo'li o'rtasida joylashgan geografik joylashuvi mamlakatdagi eng muhim etnik jarayonlarga olib keldi, masalan Dravida, hind-yevropaliklar va hind-eronliklar kabi O'rta Sharqdan xalqlarning ko'chishi. Qadimgi sharq, sharqiy va g'arbiy Eron, ellinizm, hind, turk va xitoy madaniyatlarining simbiyozi mavjud edi. Buning natijasida mintaqada odamlar uchun madaniy va intellektual hayotning o'ziga xos shakllari paydo bo'ldi. O'zbekiston xalqlari alifbo va buddizm, nasroniylik, zardushtiylik, manixeylik va islom singari dunyo dinlarini, shuningdek Osiyo va Uzoq Sharq mamlakatlaridagi boshqa ko'plab madaniy yutuqlarni tarqatishda katta hissa qo'shganliklari haqida tan olingan. Arxeologik qazishmalar shuni ko'rsatadiki, zardushtiylik dini O'zbekiston hududida bundan 3,5 ming yil oldin paydo bo'lgan. Zaratustraning ezgulik yovuzlik ustidan g'alaba qozonish uchun abadiy kurash haqida so'zlari "Avesta" kitobida yozilgan bo'lib, uning 2700 yilligi 2001 yilda O'zbekistonda YUNESKO qarori bilan nishonlangan. Samarqand, Buxoro, Termiz va Xiva kabi qadimiy shaharlardagi tarixiy yodgorliklar ham saqlanib qolgan. O'zbekiston hukumati tashabbusi bilan va YUNESKO ishtirokida 1997 yilda yer yuzidagi eng qadimgi shaharlar - Buxoro va Xiva tashkil etilganligining 2500 yilligi munosabati bilan tantanalar bo'lib o'tdi. Islom madaniyati paydo bo'lishi va qaror topishiga o'zbek xalqining ajdodlari beqiyos hissa qo'shgan. Haqiqiy hadis haqidagi muqaddas bilimlarni saqlagan Imom al-Buxoriy va at-Termiziylarning ma'naviy ishlari butun Islom olamida ulug'lanadi. O'rta asr islom madaniyatining buyuk yutuqlari bu taniqli davlat arbobi Amir Temur hukmronligi bilan boshlangan temuriylar Uyg'onish davri qo'l san'atlari, me'morchilik, ilm-fan va adabiyotdagi yutuqlardir. 1991 yilda O'zbekiston o'z mustaqilligini qo'lga kiritgandan so'ng, ko'plab xalq an'analari, urf-odatlari va festivallari, masalan Navro'z (bahorning boshlanishi), Lola-bayram (gul bayrami), Paxta-bayram (paxta bayrami), Hosilbayram (hosil bayrami) va boshqalar yangi ma'no oldi va ular bilan islomgacha madaniyatlardan, ya'ni zardushtiylik, buddizm va boshqalardan elementlarni bog'ladi. O'zbek adabiyoti xalq og'zaki she'riyatidan rivojlandi.

Og'zaki ravishda yetkazilgan she'riyatning eng taniqli asarlari - bu "Alpomish" qahramonlik eposi, "Go'rog'li" romantik qahramonlik eposi (40 dan ortiq mavzular bilan), "Yusuf va Ahmad" jangchi romanlari va "Tohir va Zuhra" sevgi romani. Tarixda o'zbek she'riyatining asoschisi Alisher Navoiy she'riyati alohida o'rin tutadi. 2001-yil Navoiy tavalludining 560 yilligi O'zbekistonda nishonlandi. 2001 yil aprel oyida Berlining Freien universitetida Alisher Navoiyning to'liq asarlari bo'yicha xalqaro ilmiy simpozium bo'lib o'tdi. Bugungi shoir va yozuvchilarning asarlarida dunyoqarash va dunyoni she'riy idrok etish yanada yuqori darajaga ko'tarilgan. Tasviriy san'at va hunarmandchilik qadimgi davrlarda boshlangan rivojlanishga nazar tashlaydi. Xolchayonning bo'yalgan loydan yasalgan figuralari inson qiyofalarining ajoyib xilma-xilligidan dalolat beradi. Ayritom budda izlari topish mumkin, ayniqsa mashhur qadimiy samoviy musiqachilar va sovg'alar tashuvchilarning suratlarini o'z ichiga oladi. Masalan janubiy viloyatlar haykaltaroshlik. O'zbekiston hukumatining qarori bilan 2000 yilda sharq miniatyura san'ati ustasi va asoschilaridan biri Kamoliddin Behzodning 545 yilligi nishonlandi. Ushbu festival 2000 yil uchun YUNESKO ning festival dasturiga kiritilgan. Behzodning individual miniatyuralari hozirgi kunda dunyoning ko'plab muzeylarida va shaxsiy kolleksiyalarda saqlanmoqda. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya "Dunyoda tasviriy san'at haqida K. Behzod faoliyatining ta'siri" da Toshkent, Buyuk Britaniya, Yaponiya, Hindiston, Germaniya va Rossiya shu jumladan, dunyoning ko'plab davlatlari, olim va san'atkorlar, ishtirok etdi. O'zbekiston mustaqilligi yillarida dekorativ amaliy san'at qayta tug'ilishni boshdan kechirdi va yoshlar orasida katta shuhrat qozondi. Hunarmandchilikning asosiy turlari keramika, bo'rtirma, yog'och o'ymakorligi, oltin kashtachilik, kashtachilik, qo'g'irchoqlar, gilam to'qish, ipak tikish, ipak gilam, lakka bo'yash va qimmatbaho metallarni zarb qilishdir. Miniatyura, ochiq osmon ostidagi rasm, plakat va grafika hamda zamonaviy va tarixiy mavzudagi rasmlar o'zbek rassomchiligiga xos bo'lib, zamonaviy portretlar janri ustunlik qiladi. 1918 yilda Toshkentda tashkil etilgan konservatoriya va uning Samarqand, Farg'ona va Buxorodagi filiallari hamda musiqa akademiyasi (1934) va O'zbek davlat filarmoniyasi (1936) O'zbekistonda musiqa san'atining rivojlanishiga xizmat qiladi. O'zbekiston xalqlarining raqs san'ati doimo rivojlanib kelgan. IV - VIII asrlarda Samarqand, Buxoro va Xorazm raqqosalarining raqs san'ati butun Sharqqa ma'lum bo'lgan. Bugungi kunda davlat ansambllaridan tashqari ("O'zbekiston", "Bahor", "Lazgi" va boshqalar) yana 100 dan ortiq raqs ansambllari mavjud. 35 ta davlat teatri, shu jumladan 2 ta opera va

balet teatri, 10 ta musiqiy va drama va bir nechta qo'g'irchoq teatrlari mavjud. O'zbek teatr san'atkorlari va kontsert ansambllari chet elda mehmonlarning spektakllarini muvaffaqiyatli namoyish etishmoqda, masalan Germaniya, Fransiya, Slovakiya, Hindiston, Misr, AQSh va dunyoning boshqa mamlakatlarida. O'zbekiston hukumati O'zbekistonda yashovchi boshqa etnik guruhlarning milliy madaniyatlariga katta e'tibor qaratmoqda. Mustaqillikning o'n yilligida 110 ta milliy madaniy markazlar tashkil etildi. O'zbekiston nemis aholisining etnik va madaniy manfaatlarini himoya qilish uchun O'zbekiston nemislarining "Qayta tug'ilish" madaniy markazi va "Union" kichik madaniy korxonasi tashkil etildi. Xalqaro raqs ansambli ham tashkil etildi, u "German Folk Dance" xalqaro tashkilotining a'zosi. Chet davlatlarning madaniyati va san'ati kunlari muntazam ravishda o'tkaziladi. 1997 yildan buyon har ikki yilda bir marta Samarqandda o'tkazib kelinayotgan "Sharq taronalari" xalqaro musiqa festivali mintaqaning musiqiy hayotida alohida o'rin tutadi. Ishtirokchilar orasida dunyoning ko'plab mamlakatlaridan kelgan rassomlar va musiqachilar bor. 1995 yildan buyon har yili Toshkentda o'tkazib kelinayotgan "Ilhom XX" zamonaviy musiqa va teatr festivali, xalqaro simfonik musiqa festivali (1998 yildan beri Toshkentda) bevosita bastakorlar va ularning ijodiga bag'ishlangan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Рахманова, М. К. (2019). Ёшларнинг маънавий тарбиясида қадимги Ўрта Осиё маънавий-маданий меросининг аҳамияти. “Глобаллашув шароитида ватанпарварлик тарбиясининг маънавий-маърифий технологиялари” республика илмий-амалий конференцияси, 206-209.
2. Juraboyev, B. B. (2020). Nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv. *Science and Education*, 7(7), 215-220.
3. Joraboyev, B. B. O. (2021). Using authentic materials on english lessons. *Academic research in educational sciences*, 2(2).
4. Joraboyev, B. (2020). Nemis tilida juft otlar va ularning o'zbek tilida ifodalanishi. *Science and Education*, 1(Special Issue 4).
5. Журабоев, Б. (2020). Мотивированные люди для удовлетворения своих собственных потребностей. *Academic research in educational sciences*, (3).
6. Juraboyev, B. B. U. (2021). Problems and solutions for online teaching and learning of foreign languages. *Academic research in educational sciences*, 2(Special Issue 2).
7. Samarova, S. (2018). Forming Creative Vision of Person as Universal Method Enhancing Creativity. *Eastern European Scientific Journal*, (6).